

ALAM-PEDJA LOODUSKAITSEALA KOOSTÖÖKOGU KOOSOLEKU PROTOKOLL

Palupõhja Looduskool, Palupõhja, Puhja vald, Tartumaa

12. mai 2017. a

Algus kell 15.00, lõpp kell 19.00

Juhatas ja protokollis: Kaili Viilma
Osalejaid 16 inimest, nimekiri lisatud protokollile

PÄEVAKORD

1. Palupõhja tee tuleviku arutelu viimaste arengute valguses (Kaili Viilma)
2. Keskkonnaameti mõtted seoses AP-ga (keskkonnaharidus Piret Valge)
3. Muud käimasolevad uuringud, inventuurid, seired jms. (Katrin Kaldma)
4. RMK tegemised AP-1 (KKK tööd Leevi Krumm; külastustaristu Malle Oras)
5. LKÜ Kotkas tegemised (loomakasvatus; Ilmatsalu luhad; Robert/Viljar)
6. Reku sadama arengutest (Märt Öövel)
7. Kohapeal algatatud küsimused

1. Palupõhja tee tuleviku arutelu viimaste arengute valguses (Kaili Viilma)

- Ülevaade senisest vaidlusest tee kvaliteedi üle, mille tulemusena jäi RMK oma seisukohale kindlaks, et tee on ehitatud nõuetekohaselt, ja koostöökogu jäi seisukohale, et tee ei ole nõuetekohane ning selle kvaliteet ei vasta tee kasutaja ootustele, vajadustele ega taga kasutajate turvalisust.

Laanetu: Kas ei ole kaalutud tee viimist freesafaldiga mustkatte alla, et teed peaks hooldama vaid kaks korda aastas ja remontima 5-aastase intervalliga? Praegune jäme killustik ei kao teelt veel aastaid.

(Põltsamaa vallavanema Toivo Tõnsoni 17.05. laekunud tagasiside: Siinjuures on kaks võimalust, kas asfaldiga katmine või 2 x bituumeni-killustiku seguga katmine. Kuna seal sõidavad ka suured ja rasked metsaveokid, siis kuidagi ei saa soovitada 2x pindamisega katmist. Sellele teele tekivad augud, mida parandada on väga tülikas, kulukas jne. Asfaltkattega katmine, et ka veokid saaksid liikuda, on väga kulukas, sest seda tehakse vähemalt kahes kihis, a 6 cm paks ja sellist raha pole võimalik kuskilt saada. Need mõtted tuleks kõrvale jätta. Vaadates fotosid hõõveldatud teest, teen omalt poolt ettepaneku ihe täiendava kihi pealeveoks purustatud kruusast fraktsioon 0-16 või 0-32. Peenem on kindlasti mugavam rattaga sõitmiseks. Et tee ei tolmaks, on võimalik teha tolmutõrjet kaltsiumkloriidiga, mille hind on ca 14 senti + km ruutmeeter. Tolmutõrjet võib teha lõikude kaupa, kus teeääres on inimesed, majad jne.)

Volmer: 300 m Laeva valla poolt värskelt hõõveldatud teelõik tõi taas killustiku pinnale ja näitas selgesti, mis juhtub teega hõõveldamise tulemusena (fotod lisas 1) – tee muutub taas sõidetamatuks.

Laanetu: Lubjatolmul on negatiivne mõju ka ümbritsevatele happelistele märgalakooslustele.

Oetjen: Kui kaitsealale on EL looduskaitseliste rahadega tehtud selline tee, siis tuleb rõhuda projekti eesmärkidele, s.h. ka teega seotud lisahüvedele (Palupõhja looduskool, külastustaristu jms.). Väliskülalised Hollandist on väga negatiivselt meelestatud, sest kaitsealale EL rahastuse toel rajatud tee ei võimalda jalgrattaga liiklemist (tolm ja võimatu jalgrattaga sõita).

Ives: Ettepanekud Palupõhja teega seotud probleemide lahendamiseks:

- 1) kuna ka KOVi avalikuks kasutuseks mõeldud teelõikudele on rajatud 2. järgu metsatee, mitte avalikuks kasutuseks määratud tee nõuetele vastav tee, peaks vallad tegema RMK-le

- pöördumise, et teed ei vasta nõuetele ja nõudma tee nõuetekohaseks tegemist (vallad saavad kokkusaamise protokollid);
- 2) eratee omanikelt võeti allkirjad projektile, mida hiljem nendega kooskõlastamata muudeti ja mille kohaselt teed tegelikult ei rajatud. Seega on erateeomanikke petetud ja on alus pöörduda õiguskaitseorganite poole. Viljar Ilves räägib teemanikega ning tee kasutajatega (2-3 nädala jooksul; loend lisas 2), kellele tee on ainsaks juurdepääsuks oma kinnistule, ning juristide abil tehakse ühispöördumine kohtusse;
  - 3) küsida koostöökogu nimel arvamust projekteerijalt, kas tegu on projektikohase teega (Kaili vormistab kirja põhja) ning küsida ühtlasi hinnangut, kui kallis oleks kogu tee mustkatte alla viimine;
  - 4) panna matkaraja otstesse inimestele tee kvaliteedi kohta seisukoha ja allkirja andmiseks materjalid; 20. mail toimival Palupõhja raamatu tutvustamisel ja kokkutulekul Palupõhjal otsustakse pöördumise tekst ära (Jaak Volmer).

Laanetu: KeA peaks tegema pöördumise, millised on lubatolu andva killustikkatte negatiivsed mõjud piirnevatele happelistele sookooslustele – lubjavesi kandub kraavide kaudu ka veekogudesse.

Oras: Ka mustkattega teed võivad osutada väga kehvaks – Alatskivi-Kokora tee on väga auklik ja seega peaks kindel olema, et tee alus on piisava kvaliteediga.

Oetjen: Me peame kuidagi jõudma keskkonnaministrini infoga, et looduskaitseväärtuste kaitseks ette nähtud rahasid on kasutatud meie hinnangul valesti ning kahjustatud kaitseala muid väärtusi. Peaksime paluma ministri hinnangut looduskaitse rahakasutuse kohta Palupõhja teel (Robert Oetjen valmistab ette).

Ilves: Uurida teede tehnokeskusest, kas nad on valmis andma hinnangut tee vastavuse kohta projektile ja sealhulgas teekattematerjalide kohta (Kaili teeb põhja).

2. Keskkonnaameti mõtted seoses AP-ga (keskkonnaharidus Piret Valge)

- AP rajad ei ole korras ja hooldatud, laudtee on Selli-Sillaotsal alatasa katki ja kasutajatele ohtlik; Kirna matkarada on hooldamata.

Oras: Selli-Sillaotsa rada läheb tervikuna rekonstrueerimisele ja hetkel ei saa enam suuremastesse parandustesse investeerida. Ehitaja on juba leitud, hetkel otsitakse omaniku järelevalvet. Materjale saab vedama hakata külmunu pinnasega. Kui rada on ohtlik ja seda ei ole võimalik kasutada, siis on võimalus rada sulgeda.

Tammur: Raja kinnipanek on väga halb, sest põlvkondade kaupa inimesi on juba harjunud seda kasutama. Selleks suveks peaks ikka püüdma avariilise remondi ära teha.

Oras: RMK hindab materjali ja remondi mahu ära ning annab koostöökogule teada, kas on mingit võimalust panustada.

Valge: RMK võiks pakkuda välja talgud avariiliste tööde tegemise, kui materjalid saaks.

Volmer: Alam-Pedja kohta peaks olema siinpool Pedja jõe silda suurem infosilt AP kohta, mis annaks infot kontaktide, Facebooki jm. olulise kohta.

- Alam-Pedja kodulehte hetkel saadaval ei ole seoses Keskkonnaameti veebikeskkonna platvormi vahetusega, aga tuleb uuesti sügiseks kaitsealad.ee leheküljele. Facebook'i konto on loodud, aga seni käivitamata ehk jagamata ja infoga täitmata; koostöökogule saadab Piret ca nädala jooksul.
- 21. mail korraldab Keskkonnaamet Kirna rajal luhtade hooldust tutvustava matkapäeva Jaak-Albert Metsojaga

3. RMK tegemised AP-I (KKK tööd Leevi Krumm; külastustaristu Malle Oras)

Oras:

- Selli-Sillaotsa rajale on tehtud ehitushange, materjali vedu toimub talvel, aga millal töö valmis saab, ei oska prognoosida – see sõltub ilmastikust. Rada tehakse immutatud puidust, kolm lauda kõrvuti, seitse laiendit, võrgust kate libisemise vastu, rajatakse ka uued käimlad ja parandatakse torni katus. Parklad olid Palupõhja tee osad ja seal midagi ei tehta. Ametlikult pannakse rada kinni, aga inimesed ikkagi tulevad, sellest pole pääsu.
- Naela ja Rasti on veematkajate peatuskoht. Naelal on kaks aastat lõkkepuud olemas olnud. Rastile õnnestub ehk sel aastal ka puud viia. Kui Ühtekuuluvusfondi rahadest jääb vahendeid üle, siis on plaanis nende peatuskohtade rekonstrueerimine. RMK oma eelarves selleks vahendeid pole.
- Enne 21. mai matkapäeva hooldatakse Kirna rada RMK loodusvahi poolt läbitavaks. Rajatavale luhateele eksimise vältimiseks pannakse rajale suunav viit.
- Kirna raja algusesse, parkla juurde, tuleb lõkkekoha juurde varjualune. Kirna rippisild läheb töösse 2018. aastal.

Krumm:

- Plaanis avada Kirna matkarajalt vaateid luhale ja jõe RMK 2018. aasta eelarvelise tööna.
- Luhahooldustee rajamise tööd hetkel pooleli, sest ehitajad ei tohi märjaga töid teha. Tööde tähtaeg on oktoobris ja ehituse ajal on objektidel paratamatult kole, aga selle peaks ajutise ebameeldivusena ära kannatama.
- Soossaarel jätkatakse soode taastamisega.
- Sangla soos algavad taastamistööd sel aastal peale liikumiskeeluaja lõppu;
- Tulemas on mõned truubid (n: Nasja ringilt maha minnes), Palupõhja teelt üks mahasõit luhale.
- Tuleb nn. Reku tee ehitus koos sillaga Laeva jõe ehk Karisto oja ja luhtade juurde, mis taastati LIFE rahadega.
- PLK-de taastamised Nasjale, Palupõhja taha ja Verevi küla kaudu jõe lähenedes. Tulevikus Verevi külast tee luhale.

Ilves: Lõkkekoha juures olev nn. PLK tuleks välja joonistada ja panna pigem puhkekoha hooldusesse.

Kapaun: Vaatame selle ala üle.

Krumm: Kas Ilmatsalu luhal lubatav hekseldamine on põhjendatud erand?

Kapaun: Tegu ei ole erandiga Alam-Pedjal, vaid 2017/2018. aastal üle Eesti kehtiva võimalusega hekseldada juhul, kui võtta ainult üldpindala toetust, mitte aga pool-looduslike koosluste hooldustoetust. Pärast seda kaob hekseldamise võimalus ära. Kas Elva-Ilmatsalu luhtade truubid on päevakorralt maas?

Krumm: Päris päevakorrast maas juurdepääsude loomine ei ole, aga see võetakse uuesti lauale pärast juunikuist luhtade hooldamise hanget. Eelarves on need juurdepääsud veel sees, aga otsust töö tellimiseks ei ole tehtud. Vajadusel on võimalik tööd tellimisse võtta.

4. LKÜ Kotkas tegemised (loomakasvatus; Robert/Viljar)

Kapaun: LKÜ Kotkas on teinud ettepaneku, et Ilmatsalu luhtadel hakataks karjatama ja ülejäänud osa hekseldama.

Ilves: 300 ha ulatuses sellel alal ei saa kindlasti karjatada, sest üleujutusriskid on väga suured. Rotatsiooni korras oleks võimalik ala hekseldamisega vaheldumisi osade kaupa karjatada, aga mitte mingil juhul tervet ala. Hetkel on töös ühine maahooldajate MTÜ loomise plaan, et luua juurdepääsud veeteid mööda ja muid alternatiivsed maakasutusvõimalusi. Mahetoetusena saab 0,2

loomühiku kohta 25 eur/aastas toetust, mis võimaldab teatud intervalliga mahetoetuse kõlbuliku ja sellena üles antud ala üle hekseldada, et ala püsiks avatud mahealana.

- 20. aprillil sai AP-1 esimene loomapidamise aastaring täis, õpiti palju ja mitmeid vigu enam ei korrata. Hetkel on ebaselge, kuhu saaks loomi ajada. Toodi 55 looma, praegu on 75 looma.
- 2016. aastal ei saanud niita ühelgi Emajõe äärsel luhal. Loomad olid vastupidavad ja said ka seal natuke karjatamisega hakkama, kuigi vesi voolas neist üle.
- Talvel olid loomad väljaspool kaitseala hoiul, aga uueks talveks peab otsima sobivat kohta, kus on olemas mototranspordi ligipääs, vesi, elekter. Palupõhja ei ole logistiliselt sobivaim koht, kui ka PLKst saaks osa talvekarjamaaks eraldada.
- Peamine mure on seotud sellega, et KIKi toetusi antakse vaid karjatamise perioodiks PLK-l, aga loomade ületalve pidamiseks toetusi ei anta (katusealused, kommunikatsioonid, vee pumpamine ja soojendamine jms.). Tehti taotlus karjatamiseks ka aedade jms. rajamiseks, kuid see taotlus pandi seisma Ilmatsalu luha väidetavalt jätkusuutmatu hoolduse tõttu.
- Veetransport aitaks lahendada väga palju probleeme PLK-de hooldamisel ja peaks survestama, et looduskaitseinvesteeringud suunataks ka veetranspordi soetamisele.
- Jätkuvalt on ebanormaalne ja ülekohtune, et riiklike looduskaitse eesmärkide täitmiseks välja renditavate maade eest võetakse renti ka siis, kui looduslikud tingimused neid alasid kasutada ja toetusi saada ei võimalda. ELi looduskaitse rahasid kantatakse sisuliselt läbi RMK eelarve riigieelarvesse. Seda süsteemi tuleks muuta.

5. Muud käimasolevad uuringud, inventuurid, seired jms. (Katrín Kaldma)

- Euroopas uuriti, mis saab edasi looduskaitsest peale 2020 (lisa 3). Ettekujutus sellest on väga erinev: 1) kogukondade panuse suurendamine, 2) pole vaja eraldi pingutada looduse kaitseks, las kõik toimib ise, 3) kõigi inimeste loodusega kooskõlas toimetamine, 4) loodus peaks alluma ärireeglitele.
- KeA tellimusel jätkub 2017. a seeneinventuur, hankes on kaitsealuste taimede inventuur, mis peaks valmima juba käesoleva aasta sügiseks.
- Pärandkoosluste Kaitse Ühing on taotlenud KIKilt raha, et uurida hooldamise mõjusid pool-looduslikele kooslustele.
- Katrin Heinsoo sai uurimistoetuse järgmiseks viieks aastaks erinevate heintaimede niidete kütte- ja toiteväärtuste uurimiseks.
- Kõik on väga teretulnud ka ise uuringuid algatama.

6. Reku sadama arengutest (Märt Öövel)

- Praegune planeering on algatatud ja eskiis heaks kiidetud KeA poolt, 12. juunil on avalik arutelu. Planeeringule tehti keskkonnamõtjude hinnang nelja erinevate alternatiiviga. Kokkuvõttes leiti, et planeeritav sadama variant on parim alternatiiv. Puhja valla kodulehel on materjalid üleval ja nendega on soovitatav tutvuda.

Oetjen: Kust tuleb rahastus, kas see on tõesti reaalne ja toimiv perspektiiv ning sadama ülalpidamine kaetud saab?

Laanetu: Hetkel püütakse protsess lõpuni viia ja siis hakatakse rahastust otsima. 50-kohaline sadam on kavandatud just selleks, et see oleks isetasuv. Lisateenused on boonuseks.

Volmer: 12st kuust 7 kuud peab Eestis paat veest väljas olema, aga selles sadamas paadi maal hoidmise kohta ei ole? 20 eur 250 paadikuukoha eest on 5000 eur aastas, millest sadam ära ei ela.

Laanetu: Tegelikult viivad enamus inimesed oma paadid talveks ära. Karlova sadamas on kohtade puudus, kuigi sadama hind on väga palju kallim. Arendaja peab ise oma tasuvuse kalkulatsioonid tegema.

Ilves: Puhja vallas toimunud arutelul olid arvutustes küll loogikavead sees. Jõesuu sadama ellukutsuja on välja surnud ja tegelikult toimub paadisildade kontrollimatu kasutamine, mille vastu Rekus väidetavalt võideldakse.

Laanetu: Peame olema valmis paadiliikluse suurenemiseks, aga sadam oma videoalvega võimaldab paremat kontrolli jõe minejate üle (kalad ja võrgud).

7. Kohapeal algatatud küsimused

- Kunagi lubas vald (V. Jaakma) paigaldada veeliikluskiiruse märgid, aga seni pole seda tehtud. Probleem on see, et järelevalvet niikuinii ei ole ja ka infotahvleid ei ole paigaldatud.
- 1313 numbril skuuritrest teatamisel öeldi esmalt, et Emajõel võib skuuritrestiga sõita, ja vastuvaidlemise korral teatati, et niikuinii ei saada skuuritrestiga sõitjaid kätte ja seega ei reageerita.

OTSUSED:

1. Vallad peaks tegema RMK-le pöördumise, et Laeva-Palupõhja teed ei vasta nõuetele, ja nõudma tee nõuetekohaseks viimist.
2. Laeva-Palupõhja tee omanikud ning tee kasutajad, kellele tee on ainsaks juurdepääsuks oma kinnistule, teevad 2-3 nädala jooksul juristide abil ühispöördumine kohtusse (Viljar Ilves).
3. Koostöökogu nimel küsitakse arvamust projekterijalt, kas Laeva-Palupõhja tee on projektikohane ning kui kallis oleks kogu tee mustkatte alla viimine (Kaili Viilma).
4. Matkaraja otstesse pannakse inimestele tee kvaliteedi kohta seisukoha ja allkirja andmiseks materjalid; 20. mail toimuval Palupõhja raamatu tutvustamisel ja kokkutulekul Palupõhjal otsustakse pöördumise tekst ära (Jaak Volmer).
5. Keskkonnaministrilt küsitakse hinnangut looduskaitse rahakasutuse kohta Laeva-Palupõhja teel (Robert Oetjen).
6. Teede tehnokeskusest uuritakse, kas nad on valmis andma hinnangut tee vastavuse kohta projektile ja sealhulgas teekattematerjalide kohta (Kaili Viilma).
7. RMK hindab Selli-Sillaotsa matkaraja materjali ja remondi mahu ära ning annab koostöökogule teada, kas on mingit võimalust sel suvel veel jooksvasse remonti panustada (Malle Oras).
8. Koostöökogule saadetakse nädala jooksul Alam-Pedja Facebooki konto (Piret Valge).
9. Alam-Pedja kohta peaks olema siinpool Pedja jõe silda suurem infosilt AP kohta, mis annaks infot kontaktide, Facebooki jm. olulise kohta.
10. Kirna rajatavale luhateele eksimise vältimiseks pannakse Kirna matkarajale suunav viit (Malle Oras).
11. Keskkonnaamet hindab, kas Kirna parkla lõkkekoha juures olev ala tuleks poollooduslikust kooslusest välja joonistada ja panna pigem puhkekoha hooldusesse (Ragnar Kapaun).

Lisa 1. Pildid värskelt hõõveldatud Laeva-Palupõhja teest 12.05.2017

Lisa 2. Alam-Pedja teomanikud (5) ja kasutajad (13)

Erateelõikude omanikud, kellega teekattmaterjali muudatust ei kooskõlastatud

Jrk nr	Katastriüksuse nimi	Tunnus	Omaniku nimi	Kontaktinfo
1	Selli	38301:001:0053	Looduskaitseühing	robert.oetjen@gmail.com
2	Raudoja	38301:004:0152	Kotkas	
3	Väikeselli	38301:001:0054	Airi Ilves	airiilves@hotmail.com
4	Uus-Valmaotsa	38301:002:0276	Aita Steinvald	STEINVALD@hotmail.com
5	Ristsaare	38301:004:0075	Ülo Vanamb	
6	Tõnise	60501:001:0214	Elvi Narits	elvi555@hotmail.ee
7	Väike-Tõnise	60501:001:0360		

Laeva-Palupõhja rekonstrueeritud teega piirnevate või seda ainsa juurdepääsuna kasutatavad kinnistute omanikud ehk puudutatud isikud

Jrk nr	Katastriüksuse nimi	Tunnus	Omaniku nimi	Kontaktinfo
1	Väike-Raudoja	38301:004:0057	Viljar Ilves	viljar@eww.ee
2	Rauapõllu	38301:004:0153		
3	Ojametsa	38301:004:0154		
4	Mõtuse	60501:001:0268	Jaak Volmer	jaak.volmer@ejs.ee
5	Wolmeri	60501:001:0085		
6	Metsavahi	60501:001:0359	Jaak Volmerile Tartu Maavalitsuses erastamisprotsessi leping vormistamisel	
7	Ilvese	60501:001:0289	LKÜ Kotkas	robert@kotkas.ee
8	Surva	60501:001:0210		
9	Jaago	60501:001:0011	ELF ja LKÜ Kotkas	robert@kotkas.ee elf@elfond.ee
10	Ruuli	60501:001:0266	Argo Ruul	argor@hotmail.ee
11	Uue-Kooli	60501:001:0288	Heiki Laas	laas.heiki@gmail.com
12	Tommi	60501:001:0307	Toomas Lammertson	tom.lam@mail.ee
13	Käpa	60501:001:0052	Andrus Käpp	kapauto@kapauto.ee
14	Vainu	60501:001:0274	Heino Ruul	suusõnaline
15	Kahu	60501:001:0269	Andres Kõiv	andresk.koiv@gmail.com
16	Mikako	60501:001:0094	Pille Tammur	pilletam@gmail.com
17	Jõesaare	60501:001:0283	Helgi Velja	suusõnaline
18	Toriotsa	38301:004:0014	Toomas Lõhmus	suusõnaline

- Lisa 3. Euroopa uuring EL inimeste ettekujutusest, mis võiks saada edasi looduskaitsest pärast aastat 2020, kui lõppevad paljud programmid ja plaanid.

Küsitleti 9000 inimest ja saadud vastused grupeeriti nelja suuremasse jaotusesse. Igaüks neist väljendab võimalikku arengusuunda ja teed tulevikus, mida vastajate ja uuringu koostajate arvates võiks edasi arendada.

Kultuurilise identiteedi tugevdamine – inimesed identifitseerivad ennast elukoha kaudu. Nad tunnevad ennast looduse ja maastikuga seotuna ja peavad neid kohaliku ja piirkondliku elu loomulikuks ja oluliseks osaks. Loodus on alati lähedal. Linnade roheline on hästi planeeritud ja algab juba ukseesist. Maastiku esteetika on oluline ja uuendatakse selle iseloomulikke elemente nagu hekid, kiviaiad ja ajaloolised hooned. Eelistatakse kohalikku toitu. Loodust ja maastikke nauditakse näiteks jalgrattaga sõites, purjetades, kalal käies ja tiibvarjuga sõites. Au sees on vanad kultuurimaastikud. Maaomanikele makstakse toetust nende säilitamise eest. Uusi maastikke luuakse näiteks endiste ja hüljatud tööstusmaastike ja sadamate ümberkujundamisel. Kohalikud kogukonnad (sh põllumehed, ärimehed) võtavad initsiatiivi harrastussektoris. Kohalikud võimud toetavad ja koordineerivad seda initsiatiivi, sest maastikku peetakse avalikuks hüveks. EL toetab kohalikku ja piirkondlikku algatust kaasfinantseerimise kaudu ning teadmiste ja kogemuste vahetamise stimuleerimise teel.

Võimaldades loodusel leida oma tee – liikide ja elupaikade loomulik väärtus on kõrgelt hinnatud. Loodusel peab arenemiseks olema oma koht ja aeg. Taimed kasvavad seal, kuhu nad paremini sobivad, vesi voolab vabalt ja loomad on piisavalt ruumi liikuda sinna, kuhu neile meeldib. Et anda ruumi loomulikuks arenguks, arendatakse ulatuslikke looduslikke võrgustikke, sh looduskoridore ja jõgesid. Jõgedel lastaks vabalt loogelda ja kaladel rännata. Ökoturism viib inimesi paikadesse, kus nad saavad jälgida hunte, karusid, hirvi, lõhesid jt liike, inimestele meeldib kogeda looduse rahu ja ülevust. Sellest seisukohast lähtuvalt on looduslikel elementidel ka linnas „metsik“ ja arenev iseloom, parkides ja jõgedes on suur taimede ja loomade liigirikkus. Rahvuslikud investimisprogrammid, EL kaasfinantseerimisel, aitavad seda looduslikku võrgustikku saavutada. Uus metsik loodus on seotud ühiskondlik-majandusliku kavaga pakkudes uusi võimalusi ökoturismiks, säästvaks metsanduseks, jahiks ja vabas looduses tehtavaks spordiks. Taasmetsikustamine on mitte-perspektiivsete alade võimalus loomapidamise asemel. Kohalikud omavalitsused arendavad elu koostöös kohalike elanike, maaomanike, metsamajandajate ja turismiettevõtjatega. Valitsused investeerivad looduse arengusse. Tegevust koordineeritakse riigiülel, et tagada, et kõik algatused koos viiksid järjepidavate looduslike võrgustikeni.

Majandusvooluga kaasas käimine – keskendub loodusele niivõrd, kui võrd see toetab inimese individuaalset elustiili. Võimuorganid vastutavad ainult looduslike piirkondade (praegused Natura 2000 alad) peamiste võrgustike eest, samal ajal kui ärimehed ja kodanikud vastutavad looduse arengute (nagu näiteks harrastused või tervis või atraktiivne elukeskkond) eest väljaspool neid alasid.

Lüksuslik kinnisvara tähendab villasid, varjulisi alleesid, niite ja järvi. Elanikud saavad nautida nende piirkondade rahu ja rikkalikku linnustikku. Linnadesse rajatakse ka eraparkid ja liikmemaks või sisenemistasu neisse on tavaline praktika. Loomapidamisel ja metsandusel on ruumi küllaldaseks toidu- ja puidutootmiseks parimatel muldadel.

Looduse *managerid* on mõelnud välja allikad, kust kaasfinantseerida looduskaitset ja arendusi, näiteks, luksuslike loodusseikluste või looduslikel aladel tuuleenergia tootmise kaudu. Initsiatiiv on peamiselt kohalike tegijate – ärimeeste, looduskaitseorganisatsioonide, filantroopide ja (maa-)

eraomanike käes. Valitsuse esmane roll on kaitsta looduslike piirkondade olemasolevat „selgroogu“ ja kindlustada, et liigirikkus ei kaoks. Näiteks kaitsealuste alade seisundi halvenemise kompenseerimine uute alade kaitse alla võtmisega. Valitsused toetavad ka erainitsiatiivi looduskaitstes ja loodusliku kapitali tulemuslikku kasutamist.

Töötamine koos loodusega – looduse rolli loetakse inimese elu aluseks ja inimesi nähakse osana sellest loomulikust süsteemist. Inimesed töötavad loomulikus tsüklis ja püüdleavad optimaalse ja võimalikult pikaajalise loodusliku süsteemi poolt ühiskonnale ja majandusele pakutava teenuse tarbimise poole. Põllumajandus toetub looduslikele protsessidele, mis puudutab mulda, tolmeldamist ja looduslikke kahjuritõrjet. Integreeritud lahendused põllumajanduses ja metsanduses on kuivades piirkondades tavalised. Linnades on palju puid, taimi ja veesooni, mis pakuvad elanikele värsket ja jahedat õhku. Ülemjooksul asuvad metsad, sood ja rabad ning laiad jõesängid vähendavad üleujutusrisiki. Integreeritud lähenemine maakasutuse planeerimisele on oluline, et jagada rolle nii, et erinevate ökosüsteemide kasu oleks tagatud. Kodanikud käituvad nagu vastutustundlikud tarbijad ja söövad vähe liha. Äri, rahandus, tervishoid, looduskaitse- ja kodanikeorganisatsioonid ja teaduse rohelised pioneerid ☺ - kõik koopereeruvad rohelise ühiskonna poole suundumiseks. Valitsused soodustavad innovatsioone ja innovaatilisi võrgustikke uuringute ja arenduste rahastamisega, keskkonnanormide sisseviimise ja ökosüsteemi teenuste maksustamise kaudu.